

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 17ης Σεπτεμβρίου 1998 *

Στην υπόθεση C-323/96,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Hendrik van Lier, νομικό σύμβουλο, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

προσφεύγουσα,

κατά

Βασιλείου του Βελγίου, εκπροσωπούμενου από τον Michel Flamée, δικηγόρο Βρυξελλών, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία του Βελγίου, 4, rue des Girondins,

καθού,

που έχει ως αντικείμενο να διαπιστωθεί ότι το Βασίλειο του Βελγίου, μη δημοσιεύοντας στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* προκήρυξη διαγωνισμού τόσο για το σύνολο όσο και για κάθε ένα από τα τμήματα του έργου κατασκευής του κτιρίου του Vlaamse Raad, καθώς και μη εφαρμόζοντας τις διαδικασίες αναθέσεως όπως προβλέπονται από την οδηγία 89/440/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουλίου 1989, για την τροποποίηση της οδηγίας 71/305/ΕΟΚ περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ L 210, σ. 1), και από την οδηγία 93/37/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ L 199, σ. 54), και ειδικότερα αναθέτοντας

* Γλώσσα διαδικασιών: η ολλανδική.

αδικαιολόγητα το τμήμα 4 με διαπραγμάτευση, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις οδηγίες αυτές, και ακριβέστερα από τα άρθρα 7 και 11 της οδηγίας 93/37,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους H. Ragnemalm, πρόεδρο τμήματος, G. F. Mancini, P. J. G. Karpteyn, J. L. Murray και K. M. Ιωάννου (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber

γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 5ης Φεβρουαρίου 1998, κατά την οποία η Επιτροπή εκπροσωπήθηκε από τον Hendrik van Lier και η Βελγική Κυβέρνηση από τον Philippe Colle και την Katelijne Ronse, δικηγόρους Βρυξελλών,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 19ης Μαρτίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 2 Οκτωβρίου 1996, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΚ, προσφυγή με αντικείμενο να διαπιστωθεί ότι το Βασίλειο του Βελγίου:

— μη δημοσιεύοντας στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (στο εξής: *ΕΕΕΚ*) προκήρυξη διαγωνισμού τόσο για το σύνολο όσο και για κάθε ένα από τα τμήματα του έργου κατασκευής του κτιρίου του Vlaamse Raad

— και μη εφαρμόζοντας τις διαδικασίες αναθέσεως όπως προβλέπονται από την οδηγία 89/440/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουλίου 1989, για την τροποποίηση της οδηγίας 71/305/ΕΟΚ περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ L 210, σ. 1), και από την οδηγία 93/37/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ L 199, σ. 54), και ειδικότερα αναθέτοντας αδικαιολόγητα το τμήμα 4 με διαπραγμάτευση,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις οδηγίες αυτές, και ακριβέστερα από τα άρθρα 7 και 11 της οδηγίας 93/37.

Τα πραγματικά περιστατικά

- 2 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι, το 1993, το Vlaamse Raad, το Φλαμανδικό Κοινοβούλιο στο βελγικό ομοσπονδιακό σύστημα, αποφάσισε να κατασκευάσει στις Βρυξέλλες δικό του κτίριο.
- 3 Για την κατασκευή του νέου αυτού κτιρίου, το Vlaamse Raad ακολούθησε κλειστή διαδικασία, στην οποία κλήθηκαν να μετέσχουν τριάντα δύο επιχειρήσεις. Ουδεμία προκήρυξη δημοσιεύθηκε στην *ΕΕΕΚ*, ούτε για το όλο έργο ούτε για τα διάφορα τμήματά του, ενώ κάθε τμήμα υπερέβαινε το κατώτατο όριο που προβλεπόταν από την κοινοτική ρύθμιση.
- 4 Το τμήμα 4 (αποπεράτωση και είδη υγιεινής) αποτέλεσε το αντικείμενο εθνικής μη ανοικτής διαδικασίας, η οποία κινήθηκε στις 17 Φεβρουαρίου 1994 χωρίς προηγούμενη δημοσίευση στην *ΕΕΕΚ*. Αφού εξετάσε υπό το πρίσμα του κριτηρίου αναθέσεως, δηλαδή της χαμηλότερης τιμής, τις δεκατέσσερις προσφορές που υποβλήθηκαν σχετικά, η Régie des bâtiments (Υπηρεσία δημοσίων κτιρίων) τάχθηκε υπέρ της προσφοράς μιας επιχειρήσεως, η οποία εν τω μεταξύ κηρύχθηκε σε πτώχευση.

- 5 Στη συνέχεια, με απόφαση της 19ης Μαΐου 1994, το προεδρείο του Vlaamse Raad ακύρωσε τη διαδικασία διαγωνισμού και εφάρμοσε τη διαδικασία της απ' ευθείας αναθέσεως, επίσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση στην *ΕΕΕΚ*.

Η προ της ασκήσεως προσφυγής διαδικασία

- 6 Με τηλετύπημα της 17ης Ιουνίου 1994, η Επιτροπή προειδοποίησε τις βελγικές αρχές ότι η διαδικασία που εφαρμόζει το Vlaamse Raad συνιστά σαφή και φανερή παράβαση της κοινοτικής ρυθμίσεως περί συμβάσεων δημοσίων έργων, καθώς και της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως των υποψηφίων, η οποία αποτελεί το βάθρο της ρυθμίσεως αυτής. Κατά συνέπεια, ζήτησε από τις βελγικές αρχές να ακυρώσουν αμέσως τη διαδικασία σχετικά με το τμήμα 4.
- 7 Μη έχοντας λάβει καμία προκήρυξη, παρά τη δέσμευση που οι βελγικές αρχές ανέλαβαν κατά τη διάρκεια συναντήσεως της 1ης Ιουλίου 1994 να αποφασίσουν, το συντομότερο δυνατό, σχετικά με τη διαδικασία αναθέσεως του τμήματος 4, η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 169 της Συνθήκης, απευθύνοντας, στις 28 Ιουλίου 1994, έγγραφο οχλήσεως στη Βελγική Κυβέρνηση.
- 8 Με έγγραφο της 31ης Αυγούστου 1994, η Βελγική Κυβέρνηση απάντησε ότι η βελγική ρύθμιση περί συμβάσεων δημοσίων έργων έχει εφαρμογή μόνον επί της εκτελεστικής εξουσίας, δηλαδή των διοικητικών μονάδων του Κράτους, των Communautés και των Περιφερειών, και ότι, ενόσω δεν έχει γίνει ορθή μεταφορά της οδηγίας 93/37 έναντι της νομοθετικής εξουσίας, η τελευταία δεν οφείλει να τηρεί το κοινοτικό δίκαιο. Ειδικότερα, όσον αφορά το τμήμα 4, η Βελγική Κυβέρνηση πληροφόρησε την Επιτροπή ότι το προεδρείο του Vlaamse Raad αρνήθηκε να ακυρώσει τη διαδικασία διαγωνισμού.

- 9 Με έγγραφο της 16ης Νοεμβρίου 1995, η Επιτροπή διατύπωσε αιτιολογημένη γνώμη, καλώντας το Βασίλειο του Βελγίου να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθεί προς αυτήν εντός προθεσμίας τριάντα ημερών από τότε που έλαβε γνώση της αιτιολογημένης γνώμης.
- 10 Με επιστολή της 15ης Δεκεμβρίου 1995, η μόνιμη αντιπροσωπεία του Βελγίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση κοινοποίησε στην Επιτροπή έγγραφο της 14ης Δεκεμβρίου 1995, στο οποίο ο Πρόεδρος του Vlaamse Raad υπογράμμισε την έλλειψη, σε εθνικό επίπεδο, κανονιστικού πλαισίου που να εγγυάται την αυτονομία του Vlaamse Raad, ως κοινοβουλευτικού οργάνου, κατά την ανάθεση συμβάσεων δημοσίων έργων. Επιπλέον, αναφερόταν ότι ετοιμάζονται συγκεκριμένα σχέδια μέτρων και ότι το Vlaamse Raad συζητεί επί του θέματος αυτού με την ομοσπονδιακή αρχή.
- 11 Στη συνέχεια, με έγγραφο της 10ης Απριλίου 1996, η μόνιμη αντιπροσωπεία του Βελγίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση κοινοποίησε στην Επιτροπή συμπληρωματικό έγγραφο της 25ης Φεβρουαρίου 1996 υπογραφόμενο από τον Πρόεδρο του Vlaamse Raad, από το οποίο προέκυπτε ότι, εφόσον δεν ήταν πλέον δυνατό να αναμένεται η γνώμη της ομοσπονδιακής αρχής, το Vlaamse Raad ετοίμαζε νομοθέτημα για τη μεταφορά των σχετικών οδηγιών στο εθνικό δίκαιο και ότι στο εγγύς μέλλον θα ανακοινώνονταν στην Επιτροπή συμπληρωματικά στοιχεία.
- 12 Μη έχοντας λάβει έκτοτε καμία ανακοίνωση, η Επιτροπή άσκησε την παρούσα προσφυγή.

Η οδηγία 93/37

- 13 Όπως προκύπτει από την πρώτη αιτιολογική της σκέψη, η οδηγία 93/37 σκοπεύει, για λόγους σαφήνειας και εξορθολογισμού, να κωδικοποιήσει τις διατάξεις της οδηγίας 71/305/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουλίου 1971, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 7), καθώς και εκείνες που τις τροποποίησαν.

14 Κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 93/37,

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας:

(...)

β) ως “αναθέτουσες αρχές” νοούνται το κράτος, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οργανισμοί δημοσίου δικαίου και οι ενώσεις που συγκροτούνται από έναν ή περισσότερους από τους προαναφερόμενους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή οργανισμούς δημοσίου δικαίου,

(...)

ε) οι “ανοιχτές διαδικασίες” είναι οι εθνικές διαδικασίες στα πλαίσια των οποίων όλοι οι ενδιαφερόμενοι εργολήπτες μπορούν να υποβάλλουν προσφορά·

στ) οι “κλειστές διαδικασίες” είναι οι εθνικές διαδικασίες στα πλαίσια των οποίων μόνον οι εργολήπτες που έχουν προσκληθεί από την αναθέτουσα αρχή μπορούν να υποβάλλουν προσφορά·

ζ) οι “διαδικασίες με διαπραγμάτευση” είναι οι εθνικές διαδικασίες στα πλαίσια των οποίων η αναθέτουσα αρχή προσφεύγει στους εργολήπτες της επιλογής της και διαπραγματεύεται τους όρους της σύμβασης με έναν ή περισσότερους από αυτούς·

(...)

15 Το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 93/37 ορίζει:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις συμβάσεις δημοσίων έργων το ποσό των οποίων, υπολογιζόμενο χωρίς το ΦΠΑ, είναι ίσο ή μεγαλύτερο από 5 000 000 ECU.

(...)

3. Όταν ένα έργο υποδιαιρείται σε πολλά τμήματα, καθένα από τα οποία αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης σύμβασης, για τον υπολογισμό του ποσού που αναφέρεται στην παράγραφο 1 πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αξία κάθε τμήματος. Όταν το άθροισμα της αξίας των τμημάτων φτάνει ή υπερβαίνει το ποσό που αναφέρεται στην παράγραφο 1, οι διατάξεις αυτής της παραγράφου εφαρμόζονται για όλα τα τμήματα. Ωστόσο, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να παρεκκλίνουν από την εφαρμογή της παραγράφου 1 για τα τμήματα των οποίων η αξία, υπολογιζόμενη χωρίς το ΦΠΑ, είναι κατώτερη από 1 000 000 ECU, εφόσον το άθροισμα του ποσού των τμημάτων αυτών δεν υπερβαίνει το 20 % του αθροίσματος της αξίας όλων των τμημάτων.»

16 Το άρθρο 7 της οδηγίας 93/37 ορίζει:

«1. Κατά τη σύναψη των συμβάσεων δημοσίων έργων, οι αναθέτουσες αρχές εφαρμόζουν τις διαδικασίες που ορίζονται στο άρθρο 1, στοιχεία ε', στ' και ζ', προσαρμοσμένες στην παρούσα οδηγία.

2. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να συνάπτουν συμβάσεις έργων χρησιμοποιώντας τη διαδικασία με διαπραγμάτευση, αφού δημοσιεύσουν προηγουμένως προκήρυξη διαγωνισμού και επιλέξουν τους υποψηφίους με βάση ποιοτικά και γνωστά εκ των προτέρων κριτήρια, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

(...)

3. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να συνάπτουν συμβάσεις έργων προσφεύγοντας στη διαδικασία με διαπραγμάτευση, χωρίς να προηγηθεί δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- α) όταν δεν έχει υποβληθεί καμία προσφορά ή καμία κατάλληλη προσφορά σε προκηρυχθέντα διαγωνισμό ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, εφόσον οι αρχικοί όροι της σύμβασης δεν τροποποιούνται ουσιωδώς. Στην Επιτροπή διαβιβάζεται σχετική έκθεση ύστερα από αίτησή της·
- β) για τα έργα, η εκτέλεση των οποίων, για λόγους τεχνικούς, καλλιτεχνικούς ή σχετικούς με την προστασία δικαιωμάτων αποκλειστικότητας, είναι δυνατόν να ανατεθεί μόνο σε συγκεκριμένο εργολήπτη·
- γ) στα απόλυτα αναγκαία πλαίσια, όταν ο κατεπείγων χαρακτήρας, ο οποίος προκύπτει από γεγονότα απρόβλεπτα για τις ενδιαφερόμενες αναθέτουσες αρχές, δεν συμβιβάζεται με τις προθεσμίες που απαιτούνται για τις ανοικτές, κλειστές ή με διαπραγμάτευση διαδικασίες που αναφέρονται στην παράγραφο 2. Οι περιστάσεις που επικαλούνται οι αναθέτουσες αρχές για την αιτιολόγηση του κατεπείγοντος δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να απορρέουν από δική τους ευθύνη·
- δ) για τις συμπληρωματικές εργασίες που δεν περιλαμβάνονται στο αρχικά ανατεθέν έργο ούτε στην πρώτη συναφθείσα σύμβαση και οι οποίες κατέστησαν αναγκαίες, λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων, για την εκτέλεση του

έργου όπως αυτό περιγράφεται στην αρχική σύμβαση, υπό την προϋπόθεση ότι η ανάθεση γίνεται στον εργολήπτη που εκτελεί το αρχικό έργο:

- όταν αυτές οι εργασίες δεν μπορούν τεχνικά ή οικονομικά να διαχωρισθούν από την κύρια σύμβαση χωρίς να δημιουργήσουν μείζονα προβλήματα για τις αναθέτουσες αρχές,
- ή όταν αυτές οι εργασίες, μολονότι μπορούν να διαχωρισθούν από την εκτέλεση της αρχικής σύμβασης, είναι απόλυτα αναγκαίες για την τελειοποίησή της.

Ωστόσο, το συνολικό ποσό των συναπτομένων συμβάσεων συμπληρωματικών εργασιών δεν πρέπει να υπερβαίνει το 50% του ποσού της κύριας σύμβασης.

- ε) για τα νέα έργα που συνίστανται στην επανάληψη άλλων παρομοίων που ανατέθηκαν στην ίδια επιχείρηση, ανάδοχο μιας πρώτης σύμβασης που συνήφθη με την ίδια αναθέτουσα αρχή, υπό την προϋπόθεση ότι αυτά τα έργα είναι σύμφωνα με ένα βασικό σχέδιο και ότι αυτό το σχέδιο έχει αποτελέσει το αντικείμενο μιας πρώτης σύμβασης που συνήφθη σύμφωνα με τις διαδικασίες της παραγράφου 4.

Η δυνατότητα προσφυγής σ' αυτή τη διαδικασία πρέπει να επισημαίνεται ήδη κατά την προκήρυξη του πρώτου διαγωνισμού, το δε συνολικό προβλεπόμενο ποσό για τα νέα έργα λαμβάνεται υπόψη από τις αναθέτουσες αρχές για την εφαρμογή του άρθρου 6. Προσφυγή στη διαδικασία αυτή μπορεί να γίνει μόνο επί μια τριετία από τη σύναψη της αρχικής σύμβασης.

4. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, οι αναθέτουσες αρχές συνάπτουν τις συμβάσεις τους προσφεύγοντας είτε στην ανοικτή είτε στην κλειστή διαδικασία.»

17 Τέλος, το άρθρο 11, παράγραφοι 2 και 9, της οδηγίας 93/37 ορίζει:

«2. Οι αναθέτουσες αρχές που προτίθενται να συνάψουν μια σύμβαση δημοσίων έργων με διαδικασία ανοικτή, κλειστή ή με διαπραγμάτευση στις περιπτώσεις που αναφέρει το άρθρο 7, παράγραφος 2, γνωστοποιούν την πρόθεσή τους αυτή με σχετική προκήρυξη.

(...)

9. Οι προκηρύξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 δημοσιεύονται αναλυτικά στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* και στην τράπεζα δεδομένων TED στις πρωτότυπες γλώσσες. Μια σύνοψη των σημαντικότερων στοιχείων κάθε προκήρυξης δημοσιεύεται και στις λοιπές επίσημες γλώσσες των Κοινοτήτων, ενώ μόνο το κείμενο της γλώσσας του πρωτοτύπου θεωρείται αυθεντικό.»

18 Κατά το άρθρο 36, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/37, η οδηγία 71/305 καθώς και οι διατάξεις που την τροποποίησαν καταργούνται, με επιφύλαξη των υποχρεώσεων των κρατών μελών όσον αφορά τις προθεσμίες μεταφοράς και εφαρμογής.

Η οδηγία 89/440

19 Η οδηγία 89/440 είναι μία από εκείνες που, πριν από την έκδοση της οδηγίας 93/37, τροποποίησαν την οδηγία 71/305.

- 20 Εκτός από μερικές διαφορές στη σύνταξη, οι διατάξεις της οδηγίας 71/305, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 89/440, που αφορούν τον ορισμό των αναθετουσών αρχών (άρθρο 1, στοιχείο β'), την οριοθέτηση του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής (άρθρο 4α), τις διαδικασίες που πρέπει να εφαρμόζουν οι αναθέτουσες αρχές (άρθρο 5) και τις λεπτομέρειες δημοσιεύσεως τις οποίες οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να τηρούν ιδίως όταν καταφεύγουν στη διαδικασία με διαπραγμάτευση (άρθρο 12, παράγραφοι 2 και 9), έχουν το ίδιο περιεχόμενο με τις αντίστοιχες διατάξεις της οδηγίας 93/37, οι οποίες παρατίθενται στις σκέψεις 14 έως 17 της παρούσας αποφάσεως.

Η προσφυγή

- 21 Πρέπει εκ προοιμίου να επισημανθεί ότι, με την προσφυγή της, η Επιτροπή προβάλλει κατά του Βασιλείου του Βελγίου την αιτίαση ότι δεν τήρησε τις διατάξεις των οδηγιών 89/440 και 93/37. Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η οδηγία 89/440 ήταν σε ισχύ όταν κινήθηκε η πρώτη διαδικασία συνάψεως συμβάσεως δημοσίων έργων και ότι η οδηγία 93/37 ήταν σε ισχύ όταν κινήθηκε η διαδικασία σχετικά με το τμήμα 4. Επιπλέον, πρέπει να υπομνησθεί ότι η οδηγία 93/37 κατάργησε και αντικατέστησε την οδηγία 71/305, περιλαμβανομένων των διατάξεων που την τροποποίησαν, ιδίως δε των διατάξεων που περιέχει η οδηγία 89/440.
- 22 Η Επιτροπή εκθέτει ότι, εν προκειμένω, εφόσον έγινε προσφυγή σε μη ανοικτές διαδικασίες, χωρίς προκήρυξη διαγωνισμού και χωρίς δημοσίευση στην *ΕΕΕΚ*, η Βελγική Κυβέρνηση δεν τήρησε τις διατάξεις της οδηγίας 89/440 και το άρθρο 11, παράγραφοι 2 και 9, της οδηγίας 93/37.
- 23 Τονίζει επίσης ότι, για να συναφθεί σύμβαση δημοσίων έργων με διαδικασία αναθέσεως με διαπραγμάτευση, πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 7 της οδηγίας 93/37. Έτσι, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να προχωρήσει σε ανάθεση με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη προκήρυξη μόνον όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής.

- 24 Εφόσον, για τη δεύτερη φάση του τμήματος 4, εφάρμοσε τη διαδικασία με διαπραγμάτευση, ενώ δεν συνέτρεχε κανένας από τους δικαιολογητικούς λόγους που απαιτεί το άρθρο 7 της οδηγίας 93/37, το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη τη διάταξη αυτή.
- 25 Για να λυθεί η παρούσα διαφορά, πρέπει να εξεταστεί κατ' αρχάς αν το Vlaamse Raad αποτελεί αναθέτουσα αρχή υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 71/305, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 1, σημείο 1, της οδηγίας 89/440, καθώς και υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 93/37.
- 26 Κατά τον ορισμό της αναθέτουσας αρχής, ο οποίος έχει πανομοιότυπο περιεχόμενο στις δύο οδηγίες, για τον σκοπό εφαρμογής κάθε μιας από τις οδηγίες αυτές «ως “αναθέτουσες αρχές” νοούνται το κράτος, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οργανισμοί δημοσίου δικαίου και οι ενώσεις που συγκροτούνται από έναν ή περισσότερους από τους προαναφερόμενους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή οργανισμούς δημοσίου δικαίου».
- 27 Η έννοια του κράτους στην οποία αναφέρεται η διάταξη αυτή καλύπτει κατ' ανάγκην όλα τα όργανα που ασκούν νομοθετική, εκτελεστική ή δικαστική εξουσία. Το ίδιο ισχύει για τα όργανα που, εντός ενός κράτους με ομοσπονδιακή διάρθρωση, ασκούν τις εξουσίες αυτές σε επίπεδο ομόσπονδης οντότητας.
- 28 Εξάλλου, στην απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1988, 31/87, Beentjes (Συλλογή 1988, σ. 4635, σκέψεις 11 έως 13), το Δικαστήριο, αφού τόνισε ότι η έννοια του κράτους κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 71/305 πρέπει να ερμηνεύεται με λειτουργικά κριτήρια, θεώρησε ότι υπάγεται στην έννοια αυτή μια τοπική επιτροπή αναδασμού, παρά το ότι ο οργανισμός αυτός δεν ήταν τυπικά ενταγμένος στις διοικητικές μονάδες του κράτους. Έτσι, θα ήταν ασυνεπές να μη γίνει δεκτό ότι ένα νομοθετικό όργανο υπάγεται στην έννοια του κράτους κατά τις κοινοτικές οδηγίες περί συμβάσεων δημοσίων έργων, όταν έχει θεωρηθεί ότι, για τον σκοπό εφαρμογής μιας από τις οδηγίες αυτές, υπάγεται στην έννοια αυτή ένας οργανισμός που δεν είναι τυπικά ενταγμένος στην κρατική διοίκηση.

- 29 Εξ αυτού προκύπτει ότι ένα νομοθετικό όργανο όπως το Vlaamse Raad πρέπει να θεωρηθεί ότι ανήκει στο κράτος και, συνεπώς, αποτελεί αναθέτουσα αρχή υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 71/305, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 1, σημείο 1, της οδηγίας 89/440, καθώς και υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 93/37.
- 30 Επιπλέον, δεν αμφισβητείται ότι κάθε ένα από τα τμήματα που αποτελούν αντικείμενο των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων που κίνησε το Vlaamse Raad υπερβαίνει το κατώτατο όριο που προβλέπεται στο άρθρο 4α της οδηγίας 71/305, όπως προστέθηκε από το άρθρο 1, σημείο 6, της οδηγίας 89/440, και στο άρθρο 6 της οδηγίας 93/37.
- 31 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι διαδικασίες συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων τις οποίες κίνησε το Vlaamse Raad ενέλιπταν στην οδηγία 71/305, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 89/440, και στην οδηγία 93/37 και, συνεπώς, έπρεπε να διεξαχθούν τηρουμένων των κανόνων που θέτουν οι οδηγίες αυτές.
- 32 Μεταξύ των κανόνων αυτών, το άρθρο 12, παράγραφοι 2 και 9, της οδηγίας 71/305, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 1, σημείο 12, της οδηγίας 89/440, ορίζει ότι οι αναθέτουσες αρχές που προτίθενται να συνάψουν σύμβαση δημοσίων έργων με διαδικασία ανοικτή, κλειστή ή με διαπραγμάτευση στις περιπτώσεις που αναφέρει το άρθρο 5, παράγραφος 2, γνωστοποιούν την πρόθεσή τους μέσω προκηρύξεως δημοσιευομένης στην *ΕΕΕΚ*.
- 33 Ομοίως, το άρθρο 11, παράγραφοι 2 και 9, της οδηγίας 93/37 επιβάλλει στις «αναθέτουσες αρχές που προτίθενται να συνάψουν μια σύμβαση δημοσίων έργων με διαδικασία ανοικτή, κλειστή ή με διαπραγμάτευση στις περιπτώσεις που αναφέρει το άρθρο 7, παράγραφος 2», να γνωστοποιήσουν την πρόθεσή τους μέσω δημοσίευσεως προκηρύξεως στην *ΕΕΕΚ*.
- 34 Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι μόνον όταν οι αναθέτουσες αρχές έχουν την πρόθεση να συνάψουν σύμβαση δημοσίων έργων με διαδικασία με διαπραγμάτευση στις περιπτώσεις που αναφέρει το άρθρο 5, παράγραφος 3, της

οδηγίας 71/305, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 89/440, ή το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας 93/97, αίρεται η υποχρέωση δημοσιεύσεως προκηρύξεως.

- 35 Όμως, εν προκειμένω, η Βελγική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί ούτε ότι δεν δημοσιεύθηκε προκήρυξη στην *ΕΕΕΚ* ούτε ότι δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας 71/305, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 89/440, και στο άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας 93/37, για να μπορέσει να κινηθεί χωρίς προηγούμενη δημοσίευση η διαδικασία με διαπραγμάτευση.
- 36 Εντούτοις, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Βελγική Κυβέρνηση αναφέρθηκε στο άρθρο 4 της οδηγίας 93/37 για να υποστηρίξει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις ένα κράτος δύναται νομίμως να απαλλαγεί των υποχρεώσεων που επιβάλλει η οδηγία αυτή.
- 37 Η διάταξη αυτή ορίζει ότι η οδηγία 93/37 δεν έχει εφαρμογή:
- «α) στις συμβάσεις που συνάπτονται στους τομείς που αναφέρονται στα άρθρα 2, 7, 8 και 9 της οδηγίας 90/531/ΕΟΚ και στις συμβάσεις που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας·
- β) στις συμβάσεις έργων που έχουν χαρακτηριστεί απόρρητες ή των οποίων η εκτέλεση πρέπει να συνοδεύεται από ιδιαίτερα μέτρα ασφαλείας, σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις που ισχύουν στο εκάστοτε κράτος μέλος ή όταν το απαιτεί η προστασία των ουσιαδών συμφερόντων του κράτους μέλους».
- 38 Ανεξάρτητα από το όψιμο του ισχυρισμού αυτού, τον οποίο η Βελγική Κυβέρνηση προέβαλε για πρώτη φορά κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση χωρίς να επικαλεστεί κανένα βάσιμο λόγο προς εξήγηση της καθυστέρησης, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Βελγική Κυβέρνηση δεν προέβαλε κανένα στοιχείο

που να μπορεί να δείξει ότι οι διαδικασίες συνάψεως συμβάσεων δημοσίων έργων που κίνησε το Vlaamse Raad εμπίπτουν σε μια από τις καταστάσεις που αναφέρει το άρθρο 4.

- 39 Συνεπώς, ο ισχυρισμός αυτός είναι απορριπτός.
- 40 Η Βελγική Κυβέρνηση υποστήριξε επίσης ότι, στο εσωτερικό επίπεδο, ο νόμος της 14ης Ιουλίου 1976, ισχύων κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, του οποίου το άρθρο 2, παράγραφος 1, ορίζει ότι «Κάθε υπουργός μπορεί, εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων του, να λαμβάνει τις αποφάσεις σχετικά με τη σύναψη και την εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων του κράτους ή των οργανισμών που υπάγονται στην ιεραρχική του εξουσία», δεν έχει εφαρμογή επί των νομοθετικών οργάνων, ιδίως για τον λόγο ότι η αυτονομία και η υπεροχή της νομοθετικής εξουσίας, τις οποίες καθιερώνει το βελγικό Σύνταγμα, εμποδίζουν την υπαγωγή των νομοθετικών σωμάτων, και συνεπώς του Vlaamse Raad, στην αρμοδιότητα υπουργών.
- 41 Επιβάλλεται να επισημανθεί κατ' αρχάς ότι ο ισχυρισμός αυτός, ο οποίος αντλείται από το εσωτερικό δίκαιο, δεν μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση ούτε τη διαπίστωση ότι το Vlaamse Raad αποτελεί αναθέτουσα αρχή υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 71/305, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 1, σημείο 1, της οδηγίας 89/440, καθώς και υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο β', της οδηγίας 93/37, ούτε τη συνακόλουθη υποχρέωση τηρήσεως των διατάξεων των οδηγιών αυτών σχετικά με τους κανόνες δημοσιότητας και τις διαδικασίες αναθέσεως.
- 42 Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλεστεί διατάξεις, πρακτικές ή καταστάσεις της εσωτερικής του έννομης τάξεως για να δικαιολογήσει τη μη τήρηση των υποχρεώσεων και προθεσμιών που τάσσει μια οδηγία (βλ., ιδίως, την απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1998, C-144/97, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1998, σ. I-613, σκέψη 8).

43 Συνεπώς, και ο ισχυρισμός αυτός είναι απορριπτός.

44 Λαμβανομένων υπόψη όλων των ανωτέρω σκέψεων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Βασίλειο του Βελγίου:

— μη δημοσιεύοντας στην *ΕΕΕΚ* προκήρυξη διαγωνισμού τόσο για το σύνολο όσο και για κάθε ένα από τα τμήματα του έργου κατασκευής του κτιρίου του Vlaamse Raad και

— μη εφαρμόζοντας τις διαδικασίες αναθέσεως όπως προβλέπονται στην οδηγία 71/305, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 89/440, και στην οδηγία 93/37, και ειδικότερα αναθέτοντας αδικαιολόγητα το τμήμα 4 με διαπραγμάτευση,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις οδηγίες αυτές, και ακριβέστερα από τα άρθρα 7 και 11, παράγραφοι 2 και 9, της οδηγίας 93/37.

Επί των δικαστικών εξόδων

45 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Δεδομένου ότι το Βασίλειο του Βελγίου ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Το Βασίλειο του Βελγίου:

- μη δημοσιεύοντας στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προκήρυξη διαγωνισμού τόσο για το σύνολο όσο και για κάθε ένα από τα τμήματα του έργου κατασκευής του κτιρίου του Vlaamse Raad και
- μη εφαρμόζοντας τις διαδικασίες αναθέσεως όπως προβλέπονται στην οδηγία 71/305/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Ιουλίου 1971, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 89/440/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουλίου 1989, και στην οδηγία 93/37/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων, και ειδικότερα αναθέτοντας αδικαιολόγητα το τμήμα 4 με διαπραγμάτευση,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις οδηγίες αυτές, και ακριβέστερα από τα άρθρα 7 και 11, παράγραφοι 2 και 9, της οδηγίας 93/37.

2) Καταδικάζει το Βασίλειο του Βελγίου στα δικαστικά έξοδα.

Ragnemalm

Mancini

Karpeyn

Murray

Ιωάννου

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 17 Σεπτεμβρίου 1998.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

R. Grass

H. Ragnemalm